

Rinnakkaistallentaminen ja tieteelliset julkaisut

Julkaisutoiminta murroksessa -seminaari 15.9.2015

Marjo Vallittu

Jyväskylän yliopiston kirjasto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Open Access pähkinänkuoressa

- Open Access -julkaiseminen on tieteellisen tiedon vapaata levitystä
- Tiedeyhteisön ja suuren yleisön luettavissa Internetistä ilmaiseksi ja esteettömästi
- Edellyttää mahdollisuutta lukea, kopioida, tulostaa ja linkittää julkaisua

Open Access

📦 Kultainen OA

- Periaatteena avoimuus, koko teos (lehti tai kirja) avoimesti käytettävissä kustantajan tai muun välittäjän verkkopalvelussa
- Ei tilaajamaksuja, vaan rahoitus perustuu usein kirjoittajamaksuihin, yleensä n. 500–4000 e/artikkeli

📦 Hybridi-OA

- Tilausmaksullinen ja maksuton käyttömahdollisuus
- Kirjoittaja voi avata artikkelinsa kustantajan määrittelemällä kirjoittajamaksulla, yleensä n. 1000–4000e/artikkeli.
 - APC-maksu = Article Processing Charge
- Muutoin tilaajamaksullinen julkaisu

📦 Vihreä OA, rinnakkaistallentaminen

- Julkaisun rinnakkaiskopion tallentaminen julkaisuarkistoon
- Vapaasti saatavilla

Vihreä OA, tutkijan näkökulma

- Rinnakkaistallentaminen = tutkijat tallentavat tieteellisissä julkaisuissa julkaistut artikkelinsa tieteenalakohtaiseen tai organisaation julkaisuarkistoon
- Julkaisu verkossa kaikkien saatavilla
- Tutkijalle maksutonta
- Luvallisempaa kuin yleensä uskotaankaan: 70% kustantajista sallii avoimen tallentamisen
- Monet korkeakoulut, tutkimuslaitokset ja rahoittajat edellyttävät julkaisun avointa saatavuutta
 - Euroopan Unioni edellyttää rahoittamiensa tutkimusten avointa julkaisemista ja vaatii sitä nyt myös jäsenmailtaan
 - OKM:n tavoite: v. 2017 mennessä Suomi on yksi johtavista tieteen avoimuutta todentavista maista
 - Tutkimusorganisaatioiden mandaatit velvoittavat tutkijoita rinnakkaistallentamaan

Lupa-asiat

■ Tekijänoikeus

- Kirjoittajat
- Kuvat, kartat yms. tekijänoikeudellinen materiaali

■ Julkaisijoiden oikeudet, sopimukset ja käytänteet

- Embargo-ajat, yleensä 6–24 kk
- Tekstiversio
 - Pre-print, post-print (ns. final draft), Kustantajan PDF
- Lisenssit, esim. Creative Commons Attribution 4.0 International License

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Hyödyt

- Lisää tutkimuksen näkyvyyttä ja vaikuttavuutta
- Lisää todennäköisyyttä tulla viitatuksi
- Parantaa tutkimuksen laatua
- Edistää yritysten toimintamahdollisuuksia ja innovaatioita
- Liiketaloudelliset hyödyt, kansantaloudelliset hyödyt
- Edistää humanitääristä ajattelua ja tasavertaisuutta
- Kansanterveydelliset hyödyt: terveystiedon vapaa saatavuus
- Kansansivistykselliset hyödyt
- Globaali hyvinvointi etenee

Organisaatioiden avoimien julkaisuarkistojen lisäetuja

- Antaa julkaisuille pysyvän verkko-osoitteen
- Mahdollistaa aineiston rikastamisen (esim. datan mukaan saamisen)
- Artikkelit löytyvät helpommin omaankin käyttöön
- Vapauttaa sekä tutkijan että laitokset ylläpitämästä omia julkaisu- ja/tai data-arkistoja
- Maksutonta

Keskitetty rinnakkaistallentaminen

- Integroidaan tutkimusjulkaisujen raportointi- ja rinnakkaistallentamisen prosessit toisiinsa
- Integroidaan tutkimustietojärjestelmä ja julkaisuarkisto toisiinsa
- Keskitetään prosessi esimerkiksi kirjaston vastuulle
- Tavoitteena tutkijoilta minimaalinen työpanos, automatisoidut prosessit ja mahdollisimman suuri kattavuus

Hybridi-OA

- Tutkimusorganisaatioille kallis ratkaisu – ellei rahoitus tule ulkopuoliselta rahoittajalta.
- Hybridi-artikkelien seuranta – tulevatko koskaan oikeasti avoimiksi? Monitorointi hankalaa
- Ns. predator-kustantajat perivät kirjoittajamaksut, mutta jättävät laadunarvioinnin tekemättä

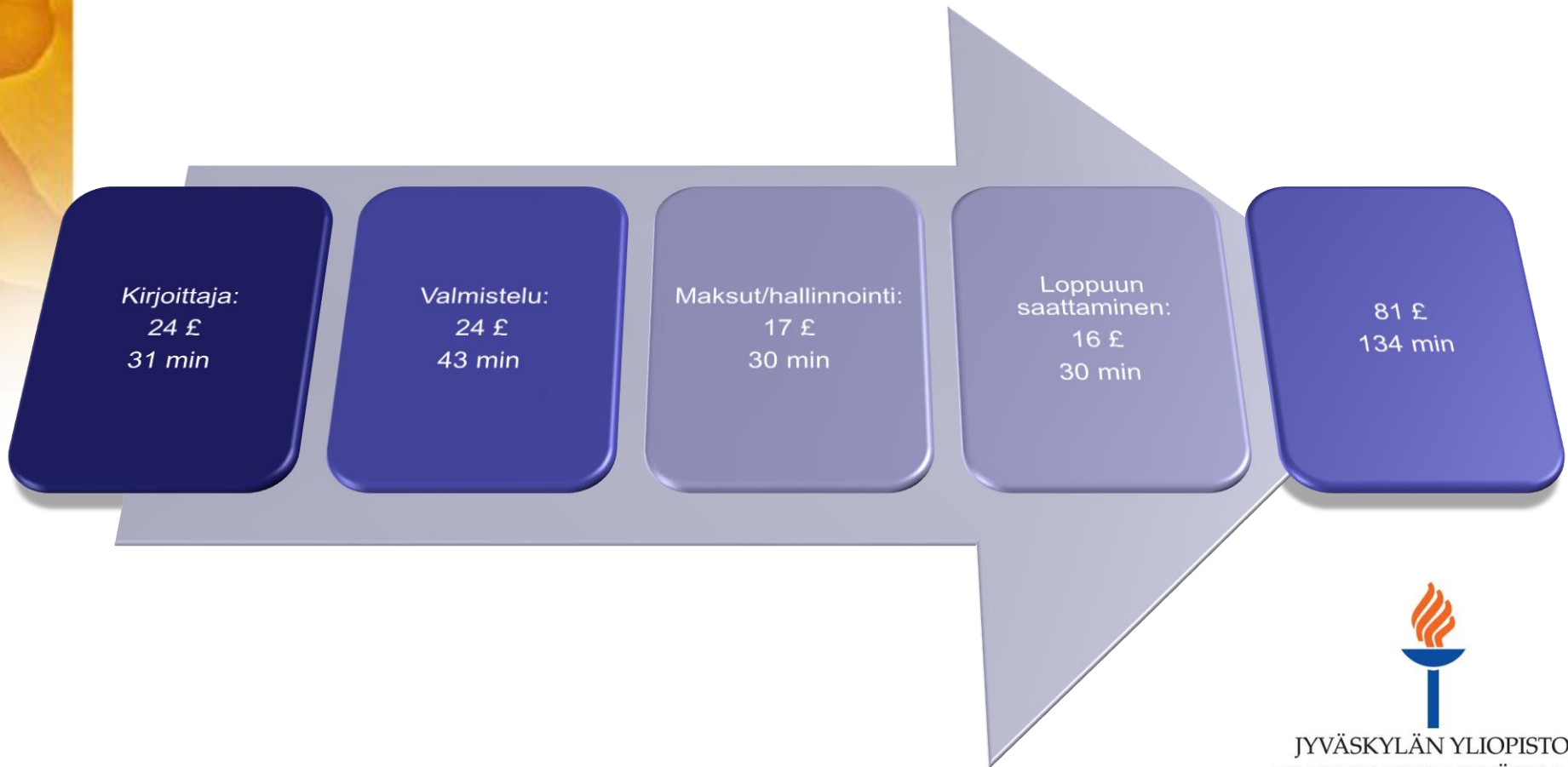
Vihreä OA

- Huomattavan edullinen ratkaisu verrattuna kultaiseen linjaan
- Yliopiston julkaisuarkistolla iso merkitys yliopiston verkkonäkyvyydelle
- Nopea, tuloksellinen ja kustannustehokas ratkaisu, kunhan se tehdään oikein
- Mahdollistaa keskitetyn palveluprosessin
- Tutkijoille erittäin helppo ja vaivaton

Kultainen OA

London Higher; Sparc Europe (2015)

Vihreä OA

London Higher; Sparc Europe (2015)

Kirjoittaja:
14 £
16 min

Valmistelu:
12 £
20 min

Tallentaminen:
7 £
12 min

33 £
48 min

Tulevaisuuden tapa avoimeen tieteeseseen?

Iso-Britannian OA-käytäntöjä (Tate 2015)

- Akateemiset tahot vaativat pääosin vihreää OA:a
 - Osa rahoittajista laajentanut kultaiseen OA:in, josta he maksavat ”avauskulut”
 - 4 suurinta rahoittajaa vaativat uudessa asetuksessaan (1.4.2016) avointa tallentamista
 - The Research Excellence Framework (REF) nykyään korkeakouluissa
 - Tieteelliset artikkelit ja konferenssiartikkelit rinnakkaistallennettava heti, kun julkaisu hyväksytään tai julkaisija antaa luvan
 - Vaikka julkaisu olisi avoin kultaisen OA:n kautta, myös rinnakkaistallennettava
 - Epäonnistumisesta riskejä sekä tutkijan että yliopiston maineelle ja taloudelle
 - OA yliopistojohtamisen prioriteetteja, organisaatioiden julkaisuarkistojen korostuminen
- OA vaikuttaa kaikkiin, ei ole enää valinnaista, ja on keskustelun alla
 - Julkaisuarkistojen aineistojen määrä kasvaa – rinnakkaistallentamisen pienemmät kulut kuin hybridilehdissä johdattavat vihreään OA:in
- Käytäntö: tutkijan tulee vain tallettaa julkaisunsa oikein ja määrättyssä ajassa julkaisuarkistoon
 - Tietoisuuden herääminen
 - Riittävä tuki: henkilökunta, tietämys, taloudelliset resurssit
 - Onnistuminen edellyttää tehokasta keskitettyä tallennusprosessia

Muutama esimerkkiarkisto

- Helda: Helsingin yliopisto – lähes 2900 artikkelia <https://helda.helsinki.fi>
- JYX: Jyväskylän yliopisto – lähes 1700 artikkelia <https://jyx.jyu.fi/dspace/>
- Open Sky / UCAR, NCAR and UCP – yli 26 000 tieteellistä artikkelia <http://opensky.library.ucar.edu>
- ORBI: University of Liege (Belgia) – yli 78 000 tieteellistä artikkelia <http://orbi.ulg.ac.be>
- UCL Discovery – University of London – yli 14 000 tieteellistä artikkelia <http://discovery.ucl.ac.uk/>
- MIT Open Access Articles <http://dspace.mit.edu/>
 - ”Articles have been viewed more than 100,000 times since the collection was launched in October 2009.” (Updated Feb 2011)
- Rinnakkaistallentamisen käytänteitä:
 - Kotimaisia kustantamoita Helsingin wiki-sivustolla <https://wiki.helsinki.fi/display/KotimainenOA/Kotimaiset+kustantajat+ja+rinnakkaistallennus>
 - Kansainvälinen tietokanta: SherpaRomeo <http://www.sherpa.ac.uk/romeo/>

Kiitos!

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Lähteet

- ❏ Avoin tiede ja tutkimus -hanke. <http://avointiede.fi>
- ❏ Ilva, Jyri (2015) *Tutkimusjulkaisujen avoin saatavuus*. Esitys Avoin tiede ja tutkimus -hankkeen järjestämässä koulutuksessa Suomen Akatemiassa 7.9.2015. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2015090711472>
- ❏ Jyväskylän yliopiston kirjasto. *Open Access*. <http://openaccess.jyu.fi/>
- ❏ London Higher; Sparc Europe (2015). *Counting the Costs of Open Access : the Estimated Cost to UK Research Organisations of Archiving Compliance with Open Access Mandates in 2013/2014*. Report prepared by Research Consulting.
- ❏ Tate, Dominic (2015). "Open Access and Research Assessment: Dealing with UK Open Access Requirements in Practice." In B. Schmidt and M. Dobrevá (Eds.) *New Avenues for Electronic Publishing in the Age of Infinite Collections and Citizen Science : proceedings of the 19th International Conference on Electronic Publishing*. IOS Press, p. 58–62. DOI: 10.3233/978-1-61499-562-3-58
<http://ebooks.iospress.nl/publication/40883>

